

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МИСТЕЦТВ
ІМЕНІ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО

Кафедра майстерності актора та режисури театру анімації

ЗАТВЕРДЖЕНО ВЧЕНОЮ РАДОЮ

Протокол № 5 від 29 грудня 2022 р.

ПАНТОМІМА

Методичні рекомендації
до проведення практичних занять

Освітній рівень – перший освітньо-професійний

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність – 026 «Сценічне мистецтво»

Освітньо-професійна програма «Акторське мистецтво театру ляльок»

Харків - 2022

Методичні рекомендації до проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Пантоміма» для здобувачів першого освітньо-професійного рівня вищої освіти, ступеня вищої освіти – бакалавр, галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 026 «Сценічне мистецтво», освітньо-професійної програми «Акторське мистецтво театру ляльок». 9 с.

Укладач: Шевченко Анастасія Ігорівна, старша викладачка кафедри.

Рецензенти: Фалькова І. М., Ніконенко Р., доцент Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтва, кандидат мистецтвознавства.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Пантоміма» затверджено на засіданні науково-методичної ради Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського (Протокол № 5 від 29 грудня 2022 року).

Голова науково-методичної ради,

ректор _____ Наталія ГОВОРУХІНА

Методичні рекомендації до проведення практичних занять з навчальної дисципліни погоджено з гарантом освітньо-професійної програми.

Гарант освітньо-професійної програми

кандидат мистецтвознавства,

старший викладач

кафедри театрознавства

ХНУМ імені І. П. Котляревського

_____ Юлія ЩУКІНА

© Шевченко А.І.

© Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, 2022

1. Анотація навчальної дисципліни

Програма вибіркової дисципліни «Пантоміма» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів, відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, які повинні опанувати бакалаври відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу вибіркової дисципліни «Пантоміма», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень.

Метою вивчення навчальної дисципліни є дати загальне поняття про пантоміму, внутрішні і зовнішні фактори її розвитку; ознайомити здобувачів з основними елементами та вправами, головними художньо-творчими методами пантоміми, сучасним її станом в Україні та світі.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні **знати**: об'єкт, предмет, структуру, історію пантоміми як мистецтва; різновиди пантоміми (танцювальна, акробатична, драматична, змішані різновиди пантоміми); назви і техніку виконання елементів та вправ.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні **уміти**: вільно володіти технікою виконання елементів та вправ; самостійно і творчо придумувати пластичні етюди та композиції; застосовувати отримані навички в етюдах, виставах та інших формах сценічної творчості.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні :

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК):

СК02. Здатність до творчого сприйняття світу та його відтворення у художніх сценічних образах.

СК03. Здатність до ефективної діяльності у колективі в процесі створення сценічного твору, керівництва роботою і / або участі у складі творчої групи в процесі його підготовки.

СК05. Здатність до публічної презентації результату своєї творчої (інтелектуальної) діяльності.

СК06. Здатність до оперування специфічною системою виражальних засобів (акторсько-виконавськими, хореографічно-пластичними, музично-вокальними) при створенні сценічного твору.

СК08. Здатність оперувати новітніми інформаційними й цифровими технологіями в процесі реалізації художньої ідеї, осмислення та популяризації творчого продукту.

СК10. Здатність передавати знання про сценічне мистецтво та практичний досвід фахівцям і нефахівцям.

СК13. Здатність вільно орієнтуватися у напрямках, стилях, жанрах та видах сценічного мистецтва, творчій спадщині видатних майстрів.

Програмні результати навчання:

ПРН02. Мати концептуальні наукові та практичні знання у сфері сценічного мистецтва.

ПРН04. Здійснювати пошук необхідної інформації у професійній літературі, в мережі Інтернет та інших джерелах.

ПРН05. Застосовувати сучасні цифрові технології та спеціалізоване програмне забезпечення до розв'язання відповідних задач професійної діяльності у сфері сценічного мистецтва.

ПРН09. Обирати оптимальні художньо-виражальні (акторсько-виконавські, хореографічно-пластичні, музично-вокальні) та технічні засоби відтворення креативного задуму при реалізації сценічного твору (проекту).

ПРН10. Розуміти сценічне мистецтво як художній та соціокультурний феномен, знати специфічні відмінності художньої мови театру та перформативних мистецтв.

ПРН15. Знати основні закони психології творчості.

ПРН16. Вміти передавати знання про сценічне мистецтво та практичний досвід фахівцям і нефаківцям.

ПРН17. Вміти обирати адекватні засоби презентації результатів власної професійної діяльності у сфері сценічного мистецтва.

2. Методичні вказівки до проведення практичних занять для здобувачів денної форми навчання

Опанування матеріалу навчальної дисципліни передбачає проведення практичних занять в обсязі, що визначений у робочому навчальному плані. Обсяг практичних занять для здобувачів денної форми навчання складає 90 годин.

Тема 1. Засвоєння спеціальних вправ, що розвивають пластичну культуру («аналітичний» та «синтетичний» комплекс вправ)

Тривалість практичного заняття 2 години.

Мета: Засвоєння спеціальних вправ, що розвивають пластичну культуру: «аналітичний» комплекс вправ (розслаблення та напруження м'язів, уміння володіти окремим м'язом та групою м'язів), та «синтетичний» комплекс вправ (складна координація роботи всього тіла на основі повного володіння окремими м'язами, багато уваги приділяється координації рухів, диханню, рівновазі).

Зміст практичного заняття: огляд вибраних прикладів образотворчого мистецтва, мистецтва кіно, фотографії та візуального мистецтва різних стильових напрямів пантоміми від античності до сучасності. Огляд мистецтва пантоміми у різних культурах світу. Вивчення та відпрацювання базових пантомімічних вправ аналітичного та синтетичного комплексів.

Очікувані результати: здобувачі мають розширити свій кругозір та поглибити свої знання; вміють відрізнити та проаналізувати стильові особливості жанру пантоміми в мистецтві різних епох; володіють термінологією; володіють вільно технікою виконання вправ аналітичного та синтетичного комплексів; використовують дані знання у творчих проектах.

Тема 2. Основи грамотного руху («імпульс», «хвиля»)

Тривалість практичного заняття 2 години.

Мета: дослідження понять «імпульс», «хвиля»

Зміст практичного заняття: Основи грамотного руху – «імпульс», «хвиля» (поняття та тренінг). Чітке визначення місця початку руху та направлення розповсюдження енергії. Робота з «імпульсом» та «хвилею» окремих частин тіла (локальний рух) та усім тілом. Поєднання двох чи більше «імпульсів» та «хвиль» в тілі та кінцівках по черзі й одночасно.

Очікувані результати: здобувачі мають розширити свій кругозір, поглибити «відчуття тіла», покращити координацію та тілесну свідомість; вміють проаналізувати характерні особливості руху тіла або частин тіла у вправах «імпульс» та «хвиля»; вміють виконувати базові види «хвиль».

Тема 3. «Світ уявних перешкод» (вектор спрямування сил, формування пам'яті фізичних дій)

Тривалість практичного заняття 2 години.

Мета: детальне ознайомлення з поняттям «Світ уявних перешкод»

Зміст практичного заняття: «Світ уявних перешкод» (вектор спрямування сил, формування пам'яті фізичних дій: геометрія уявних предметів; «нерухома крапка», «нерухомий інтервал», «нерухома площина»; техніка зображення уявних предметів; оцінка уявних сил взаємодії міма і перешкоди – дія та протидія, «переборювання перешкод»).

Очікувані результати: здобувачі володіють термінологією та технікою роботи з уявними предметами та явищами в жанрі пантоміми; можуть використовувати дані знання у подальших творчих проектах.

Тема 4. Спеціальні вправи для розвитку пластичності (транстації, локомоції, маніпуляції, обертання, відстаючі та попереджувальні рухи)

Тривалість практичного заняття 2 години.

Мета: поглиблення знань про пластичну складову жанру пантоміми

Зміст практичного заняття: Спеціальні вправи для розвитку пластичності (транстації – зміщення часткові, повні, колом, парні тощо; локомоції – засоби переміщення у просторі; маніпуляції – комплекс пов'язаних дій; обертання, відстаючі та попереджувальні рухи; стилізація жестів через їх особливу точність).

Очікувані результати: здобувачі повинні вільно виконувати пластичні вправи та композиції; володіти знаннями, що таке стилізація у пантомімі; вміти використати дані знання в індивідуальному творчому нарисі (пантомімічному «екзерсісі»).

Тема 5. Стельові вправи («крок на місці», «крок повз», «підйом по сходах», «перетягування канату» тощо)

Тривалість практичного заняття 2 години.

Мета: засвоєння стельових вправ як невід'ємної складової жанру пантоміми

Зміст практичного заняття: Стельові вправи: «крок на місці», «крок повз», «підйом по сходах», «перетягування канату» тощо (аналіз та практичне

засвоєння класичних вправ; різновиди стильових вправ – прийоми кроків та переміщень, тяги вперед-назад, догори-донизу, ліворуч-праворуч).

Очікувані результати: здобувач на практичному досвіді повинен продемонструвати свої опановані знання та вміння виконання базових стильових вправ; вміти створювати власні стильові вправи; створити композицію зі стильових вправ - «технічний екзерсис»; проаналізувати складнощі, які виникли в роботі над ним та виконати роботу над помилками.

Тема 6. «Опори» (пошук центру ваги – різні техніки та напрями)

Тривалість практичного заняття 2 години.

Мета: дослідження пошуку центру ваги та створення ілюзії «опори» на уявні предмети.

Зміст практичного заняття: «Опори» (пошук центру ваги – в різних напрямках: до гори, до низу, в боки тощо. Прийоми і методи опори). Робота над тематичною композицією з використанням різних видів «опор» - базових класичних та власних створених.

Очікувані результати: здобувач має вміти володіти різними прийомами та методами «опор»; вміти поєднати їх у композицію; створити сюжетний етюд з використанням мінімум трьох-п'яти видів опор; використовувати дані знання у подальших творчих проектах.

Тема 7. Навички пластичного рішення образу, алегорична пантоміма.

Тривалість практичного заняття 2 години.

Мета: опанування навичок пластичного рішення образу.

Зміст практичного заняття: Навички пластичного рішення образу (використовуючи образну мову пластики, студент діє в запропонованих обставинах в стилістиці пантоміми, створюючи певний образ); алегорична пантоміма (пластичне рішення образу в алегорії, уявне середовище в алегоричній пантомімі, створення ілюзії часу та простору в алегоричній пантомімі, алегоричний персонаж та алегорична ситуація).

Очікувані результати: здобувач має розуміти специфіку акторського існування в стилістиці пантоміми, пластичного рішення образу в алегорії; засвоїти отримані знання та навички для подальшого самостійного відпрацювання.

Тема 8. Етюди та пластичні композиції власного створення.

Тривалість практичного заняття 2 години.

Мета: ознайомлення з особливостями роботи з літературним та драматургічним матеріалом у контексті основи для пантомімічного етюду або вистави, створення власного сценарію для сценічного нарису.

Зміст практичного заняття: Етюди та пластичні композиції власного створення (підсумком роботи студента є етюд власного створення, де він діє у передбачених обставинах. Кожен з них має свою специфіку та відокремлюється

у самостійну тему. Можуть бути індивідуальні, парні та групові етюди та пластичні композиції.)

Очікувані результати: здобувач має створити власний етюд або міні-виставу у жанрі пантоміми, використовуючи всі набуті знання та навички з усіх вивчених попередніх тем, презентувати свою роботу глядацькій аудиторії; вміти використовувати знання в подальшій творчій роботі.

Критерії оцінювання знань студентів.

90–100–А – відмінно, яскрава, переконлива, художньо образна манера виконання вправ; відмінний ритмічний слух і координація; створений переконливий сценічний образ у авторському етюді; усі завдання виконані грамотно й стилістично виразно.

82–89–В – добре, переконлива, але не скрізь яскрава манера виконання вправ; ритмічний слух і координація розвинені гарно; створений сценічний образ у авторському етюді; усі завдання виконані правильно та стилістично виразно.

74–81–С – добре, доволі переконлива манера виконання вправ; ритмічний слух і координація розвинені непогано; створений сценічний образ у авторському етюді; не всі завдання виконані правильно та стилістично виразно.

64–73–D – задовільно, відсутність переконливої манери виконання вправ; ритмічний слух і координація розвинені слабо; не досконало створений сценічний образ у авторському етюді (етюд не має чіткої драматургії та не зрозуміла мова пантоміми); завдання виконані з деякими помилками.

60–63–E – задовільно, відсутність переконливої манери виконання вправ; ритмічний слух і координація розвинені слабо; не виконано авторського етюду; завдання виконані з помилками.

35–59–FX – незадовільно (з можливістю повторного складання) не розкрито основний зміст навчального матеріалу; не виконано вимоги програми, відсутня необхідна манера виконання вправ; припущено грубі помилки під час виконання завдань; виконано незначну частину завдань дисципліни.

0–34–F – незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни) виявлено незнання студентом більшою або найбільш важливою частини навчального матеріалу.

Додаток – відеоуроки базових пантомімічних вправ

Відеоуроки є практичними порадиниками з вивчення базових елементів пантоміми в домашніх умовах. Пропонується студентам мистецьких закладів. Ознайомлення з відеоматеріалами буде корисним акторам, режисерам, викладачам, керівникам дитячих гуртків – усім, чия діяльність пов'язана з різноманітними напрямками театру, де присутня пластична складова.

Відеоуроки включають в себе базові елементи пантоміми з класу пластики та класу техніки. До класу пластики належать вправи «Хвилі», комплекс зрушень, комплекс «5 простих видів руху», робота з рівнями та ракурсами. До класу техніки належать стильові вправи: різновиди пантомімічної ходи, бігу, види спирань, «канати», «драбини», «сходи», «стінка», «ізоляції». На основі базових

пантомімічних вправ студент може створити пластично-технічну композицію, етюд, естрадний номер.

(Запис відео відбувався під час активних бойових дій в м. Харків.)

ПОСИЛАННЯ НА ВІДЕОУРОКИ:

1. Комплекс зрушень <https://youtu.be/XTavj0A9jTU> (до теми 1)
2. «Хвилі» пряма, зворотня, з руки в руку, з ноги в ногу https://youtu.be/0ZcGF7Qt_4g (до теми 2)
3. «Хвилі» з двох рук в одну ногу, з двох ніг в дві руки <https://youtu.be/zIGZxI1tkuE> (до теми 4)
4. «Хвилі» бокові випереджаюча, відставаюча <https://youtu.be/16eiZ3TJrvw> (до теми 2)
5. «Хвиля» діагональна, «хвилі» крокуючи вперед, назад <https://youtu.be/nsjIYX6nupc> (до теми 4)
6. Маленький приставний крок (кисть випереджає, відстає), біг «за автобусом», «від песика» <https://youtu.be/-X0xM3mdBEE> (до теми 5)
7. Крок прямий площинний зі зкручуванням, без зкручування <https://youtu.be/HwK0IMFGBsI> (до теми 5)
8. «Канати» горизонтальний, вертикальний <https://youtu.be/FaWZjMacyAE> (до теми 5)
9. «Спирання» https://youtu.be/6Y8_AGQjuso (до теми 6)
10. Крок Кірюшкіних, романтичний біг <https://youtu.be/OHvS6Z6L6Mw> (до теми 7)
11. Комплекс «5 простих видів руху» <https://youtu.be/jMjK2DLrSko> (до теми 7)
12. «Драбина»: перший, другий варіант <https://youtu.be/Qzc1SuAlibM> (до теми 5)
13. «Сходи»: підйом, спуск <https://youtu.be/IOhуcхерB3E> (до теми 5)
«Стінка», ізоляції («нерухома точка») <https://youtu.be/z4ePkhIX3MU> (до теми 3)

3. Рекомендовані джерела

1. Ужвенко Н., Скрябина Н. Пантоміма у питаннях та відповідях. *Мистецтво*. Київ. 2013. С. 117.
2. Сварник Б. Поезія фізичного вираження Е. Декру в контексті формування сучасного мистецтва пантоміми. *Культура і сучасність: альм*. Київ. 2021. №1. С. 148-153.
3. Старостін Ю. Акторський тренінг: його зміст та основа. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого*. 2016. Вип. 19. С. 201–204.
4. Marcel Marceau – Training. <https://www.youtube.com/watch?v=Ke4PHG8XaU8> (дата звернення: 27.08.2021)
5. Cirque Slava SnowShow. <https://www.youtube.com/watch?v=zwYohv9c5p8> (дата звернення: 27.08.2021)

6. Кох І. Основи сценічного руху: 38 уроків [Текст] : навч. пос. - К. : Мистецтво, 1966.
7. Лакомов В. Поезія рухів у формуванні особистості // Молода гвардія. - 1983.
8. Ужвенко Н. Я, Скрябина Н.С. Пантоміма у питаннях та відповідях. - Київ, 2013.

Додаткова література:

1. Василько В. С. Фрагменти режисури. — К. : Мистецтво, 1967.
2. Елькіс Г. Сценічний бій як засіб пластичної виразності : [про необхідність техн. підгот. акторів до бойових сцен у виставі] // Український театр. - 1973. – № 4.
3. Старостін Ю. О. Сценічний рух як складова професійної підготовки актора [Електронний ресурс] / Ю. О. Старостін // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого. - 2019. - Вип. 24. - С. 75-78. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkkarogo_2019_24_12